

ВПЛИВ БЮДЖЕТНОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА ЕКОНОМІЧНЕ ЗРОСТАННЯ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ: СТАТИСТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ

© 2017 ВОЗНЯК Г. В.

УДК 336.145.2

Возняк Г. В.

Вплив бюджетної децентралізації на економічне зростання регіонів України: статистичне оцінювання

Метою статті є визначення, встановлення та аналіз взаємозв'язків між бюджетною децентралізацією та економічним зростанням регіонів України в умовах реформи влади та фінансових ресурсів. Проведено статистичне оцінювання впливу бюджетної децентралізації на економічне зростання регіонів України за 2015–2016 роки. Застосування моделювання панельних даних дало змогу побудувати економетричні моделі, які дозволили встановити неоднозначну природу бюджетної децентралізації та визначити ключові чинники впливу. Показано, що бюджетна децентралізація за доходами та видатками позитивно асоціюється із економічним зростанням регіонів України впродовж обраного часового діапазону дослідження. Динамічне зростання власних доходів місцевих бюджетів ще не є каталізатором економічного розвитку регіонів. Підтверджено сильний негативний вплив трансфертів на залежну змінну. Серед змінних, включених у модель, які додатково характеризують бюджетну децентралізацію, помітно вирізняються єдиний податок і субвенції на соціально-економічний розвиток окремих територій. В результаті проведеного дослідження обґрунтовано необхідність мінімізації трансфертної залежності регіонів із одночасним нарощенням власної доходної бази, при цьому місцеві податки та збори повинні слугувати надійною базою довгострокового планування та розвитку.

Ключові слова: бюджетна політика, економічне зростання, децентралізація, панельні дані, розвиток регіонів.

Табл.: 6. **Формул.:** 2. **Бібл.:** 10.

Возняк Галина Василівна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України (вул. Козельницька, 4, Львів, 79026, Україна)

E-mail: gvoznyak@gmail.com

УДК 336.145.2

UDC 336.145.2

Возняк Г. В. Влияние бюджетной децентрализации на экономический рост регионов Украины: статистическое оценивание

Целью статьи является определение, установление и анализ взаимосвязей между бюджетной децентрализацией и экономическим ростом регионов Украины в условиях реформы власти и финансовых ресурсов. Проведено статистическое оценивание влияния бюджетной децентрализации на экономический рост регионов Украины по 2015–2016 годы. Применение моделирования панельных данных дало возможность построить эконометрические модели, которые позволили установить неоднозначную природу бюджетной децентрализации и определить ключевые факторы влияния. Показано, что бюджетная децентрализация по доходам и расходам положительно ассоциируется с экономическим ростом регионов Украины в течение выбранного временного диапазона исследования. Динамичный рост собственных доходов местных бюджетов еще не является катализатором экономического развития регионов. Подтверждено сильное негативное влияние трансфертов на зависимую переменную. Среди переменных, включенных в модель, дополнительно характеризующих бюджетную децентрализацию, заметно отличаются единый налог и субвенции на социально-экономическое развитие отдельных территорий. В результате проведенного исследования автором обоснована необходимость минимизации трансфертной зависимости регионов с одновременным наращиванием собственной доходной базы, при этом местные налоги и сборы должны служить надежной базой долгосрочного планирования и развития.

Ключевые слова: бюджетная политика, экономический рост, децентрализация, панельные данные, развитие регионов.

Табл.: 6. **Формул.:** 2. **Библ.:** 10.

Возняк Галина Васильевна – кандидат экономических наук, старший научный сотрудник, Институт региональных исследований имени М. И. Долишнего НАН Украины (ул. Козельницкая, 4, Львов, 79026, Украина)

E-mail: gvoznyak@gmail.com

Voznyak H. V. Influence of the Budgetary Decentralization on the Economic Growth of Regions of Ukraine: Statistical Estimation

The aim of the article is to define, determine and analyze the interrelationships between the budgetary decentralization and the economic growth of regions of Ukraine under conditions of reforming the power and financial resources. A statistical estimation of the influence of the budgetary decentralization on the economic growth of regions of Ukraine for 2015–2016 is carried out. The application of the panel data modeling allowed to build econometric models that made it possible to determine the ambiguous nature of the budgetary decentralization and identify key factors of its influence. It is shown that in terms of the income and expenditures the budgetary decentralization is positively associated with the economic growth of regions of Ukraine during the chosen time range of the study. The dynamic growth of the own revenues of local budgets is not a catalyst for the economic development of the regions. A strong negative effect of transfers on the dependent variable is confirmed. Among the variables included in the model and additionally characterizing the budgetary decentralization, the single tax and subsidies for the socio-economic development of individual territories attract attention. As a result of the study, the author justifies the need to minimize the transfer dependence of the regions at a simultaneous increasing of their own revenue base with local taxes and fees serving as a reliable basis for a long-term planning and development.

Keywords: budget policy, economic growth, decentralization, panel data, development of regions.

Tbl.: 6. **Formulae:** 2. **Bibl.:** 10.

Voznyak Halyna V. – Candidate of Sciences (Economics), Senior Research Fellow, Institute of Regional Research named after V. I. Dolishnyi of the NAS of Ukraine (4 Kozelnytska Str., Lviv, 79026, Ukraine)

E-mail: gvoznyak@gmail.com

Вступ. Реформа бюджетної системи України 2014 року спровокувала низку змін в економіці країни загалом і регіонах зокрема. Новітня парадигма розвитку регіонів України спрямована на забезпечення сталого зростання шляхом активізації бюджетної політики, підходи до формування та реалізації якої повинні сприяти: розкриттю потенціалу розвитку регіонів на засадах бюджетної децентралізації та реалізації внутрішнього потенціалу економічного зростання (саморозвиток); удосконаленню міжбюджетних відносин; розширенню повноважень регіональних органів управління; зближенню результатів діяльності економіки регіону до потреб громади тощо. В цьому контексті актуалізуються питання визначення вектора впливу бюджетної децентралізації на соціально-економічні процеси та встановлення тісноти взаємозв'язку чинників, що їх визначають.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблем. Огляд наукових здобутків із цієї проблематики свідчить про значне напрацювання в цій царині науки як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Так, сутність децентралізації, механізми її впливу на процеси сталого розвитку країни та регіонів розкрито в роботах [1–2]. Аналіз стану бюджетної децентралізації в Україні та її зв'язок із розвитком регіонів висвітлено в роботі [3]. Обґрунтування економічних та інституційних передумов фіскальної децентралізації на постконфліктних територіях з урахуванням специфіки окремих сфер фіскальних відносин проведено в дослідженні [4]. Окремі аспекти прояву бюджетної децентралізації відображено в низці емпіричних досліджень зарубіжних учених [6–10].

Водночас систематизація наукового доробку з досліджуваної проблематики свідчить про те, що питання формування бюджетної політики регіонів, розширення меж фінансової самостійності місцевого самоврядування, а також встановлення впливу бюджетної децентралізації на економічне зростання регіонів України в умовах поглиблення децентралізації влади та ресурсів потребують додаткового вивчення.

Метою статті є визначення, встановлення та аналіз взаємозв'язків між бюджетною децентралізацією та економічним зростанням регіонів України в умовах реформи влади та фінансових ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи теоретичні викладки, аналітичні оцінки та методичні підходи, наведені в роботі [5], проведемо емпіричний аналіз та оцінювання ефектів бюджетної децентралізації в регіональному розрізі, який базується на моделюванні панельних даних у часовому діапазоні 2015–2016 рр., що відповідає новому етапу реформи бюджетної системи в Україні. Видається, що такий підхід дозволить дослідити потенціал розвитку регіонів України, базуючись на спільних чинниках економічного зростання. Для цього перевіримо теоретичну гіпотезу про те, що бюджетна децентралізація сприяє економічному зростанню регіонів України. Інакше кажучи, це економетричне дослідження повинно виявити наявність зв'язку між економічним зростанням і бюджетною політикою.

Вимірювання рівня децентралізації здійснено за такими п'ятьма напрямками: формування доходів; фінансування видатків; реалізація міжбюджетних відносин; рівень податкового навантаження; рівень самостійності місцевих бюджетів. Залежною змінною обрано натуральний логарифм ВРП на особу – $(\ln Y_{it})$, де i – номер регіону; t – відповідний рік, позаяк характеризує загальну економічну ситуацію цієї адміністративно-територіальної одиниці. Також для більш достовірного аналізу обрано набір змінних величин, які додатково характеризують бюджетну децентралізацію (табл. 1). Розуміючи те, що запропонований набір показників не може повною мірою відобразити комплексний та багатогранний характер фінансових взаємовідносин між регіональним та центральним рівнями влади, на думку автора, вони все ж таки дадуть змогу сформулювати уявлення про фінансову самостійність органів місцевого самоврядування та ефективність реалізації бюджетної політики.

Таблиця 1

Змінні величини та їх інтерпретація

Змінна	Зміст
1	2
$\ln Y_{it}$	натуральний логарифм ВРП на одну особу
<i>незалежні змінні</i>	
$\ln D_1$	натуральний логарифм частки доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету (без міжбюджетних трансфертів)
$\ln D_2$	натуральний логарифм частки видатків місцевих бюджетів у видатках зведеного бюджету (без міжбюджетних трансфертів)
$\ln D_3$	натуральний логарифм частки міжбюджетних трансфертів у доходах місцевих бюджетів
$\ln D_4$	натуральний логарифм частки податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів
$\ln D_5$	натуральний логарифм частки власних доходів місцевих бюджетів у доходах без трансфертів
<i>додаткові змінні</i>	
$\ln K_1$	натуральний логарифм безробіття населення, у % до економічно активного

Закінчення табл. 1

1	2
$\ln K_2$	натуральний логарифм індексу інфляції
$\ln K_3$	натуральний логарифм частки капітальних інвестицій у ВРП
$\ln K_4$	натуральний логарифм частки місцевих податків у ВРП
$\ln K_5$	натуральний логарифм частки єдиного податку в доходах місцевих бюджетів (без трансфертів)
$\ln K_6$	натуральний логарифм частки субвенцій з державного бюджету на соціально-економічний розвиток окремих територій у ВРП

Джерело: обрано автором

Інформаційну базу дослідження формують панельні дані по 24 областях України та місту Києву. Джерелами інформації за регіонами слугували дані Державної служби статистики; Міністерства фінансів України; звіти Державної казначейської служби України (форма № 2кмб, форма № 2ммб) та дані регіональних Департаментів фінансів.

Моделювання проводилось на основі сформованих панельних даних із використанням програмного продукту Gretl, вибір якого для побудови адекватної моделі обумовлений: можливістю використання максимальної кількості описової статистики, зручністю доступу до статистичних таблиць, достовірністю розрахунків, обробкою статистичних даних різних типів, побудовою графіків тощо. Оцінка параметрів моделі проводилась для панельних даних за допомогою методу найменших квадратів.

Оскільки при побудові економетричної моделі неможливо одразу однозначно визначити, який саме тип моделі найбільш достовірно відображатиме потрібний взаємозв'язок, тому в роботі досліджувалось декілька різних моделей: множинної регресії; модель з фіксованими та випадковими ефектами, порівняння яких (за певним критерієм) дозволило обрати адекватну модель, яка з найбіль-

шою точністю відобразатиме залежність ВРП на особу від показників децентралізації. Ця процедура пророблялася по кожній незалежній змінній (D_1, \dots, D_5), при цьому використовуються робастні та стандартні відхилення.

Для проведення емпіричного аналізу було обрано таку логарифмічну модель множинної лінійної регресії:

$$\ln Y_{it} = \alpha + \beta \ln D_{it} + \gamma \ln K_{it} + \varepsilon_{it}, \quad (1)$$

де Y_{it} – значення досліджуваного показника (залежна змінна) для i -го об'єкта в момент часу t , причому $i = 1, \dots, 25, t = 2$;

$D_{it} = (D_{1it}, D_{2it}, D_{3it}, D_{4it}, D_{5it})$ – вектор незалежних змінних (чинників);

K_{it} – вектор додаткових змінних;

ε_{it} – відхилення i -го об'єкта в момент часу t ;

α, β і γ – параметри моделі, які потрібно оцінити. Ця модель є дещо обмежувальною, бо передбачає однакову поведінку всіх об'єктів вибірки у будь-який час.

Результати отриманих розрахунків за доходами місцевих бюджетів ($\ln D_1$) протягом 2015–2016 рр., оцінених методом найменших квадратів, наведено в табл. 2.

Таблиця 2

Результати оцінки множинної регресії

1	Коефіцієнт	Ст. похибка	t-статистика	P-значення	6
const	9,66641	0,48307	20,0104	<0,0001	***
$\ln D_1$	0,708334	0,0851276	8,3209	0,0004	***
$\ln K_1$	0,0709566	0,28521	0,2488	0,8134	
$\ln K_2$	-0,141403	0,0741829	-1,9061	0,1150	
$\ln K_3$	-0,118431	0,119803	-0,9885	0,3683	
$\ln K_4$	-0,948561	0,344786	-2,7512	0,0403	**
$\ln K_5$	1,22648	0,361537	3,3924	0,0194	**
$\ln K_6$	0,0915047	0,0527951	1,7332	0,1436	
Середнє залежних змінних		10,63045	Статистичне відхилення залежних змінних		0,474173
Сума квадратичних залишків		2,856048	Статистична похибка моделі		0,267210

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6
<i>R</i> -квадрат		0,729733	<i>Випр. R</i> -квадрат		0,682436
Лог. правдоподібність		-0,386756	Крит. Акаїке		16,77351
Крит. Шварца		31,74312	Крит. Хеннана-Куїнна		22,43055
Параметр ρ		0,386641	Стат. Дарбіна-Вотсона		0,949452
Примітка:					
* $p < 0.10$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$ – рівні значущості					

Джерело: розраховано автором з використанням пакета статистичного аналізу Gretl

З огляду на те, що ми проводимо дослідження на регіональному рівні, доцільно оцінити регресії з фіксованими ефектами, які вказують на відмінності в рівнях розвитку досліджуваних об'єктів (які не пояснюються обраними чинниками). Такий підхід дозволить сформувати більш повне та цілісне бачення чинників, які мають суттєвий вплив на економічне зростання досліджуваної вибірки регіонів України. У цьому випадку модель з фіксованими ефектами можна навести таким чином:

$$\ln Y_{it} = \alpha + \beta \ln D_{it} + \gamma \ln K_{it} + V_i + \varepsilon_{it} \quad (2)$$

де V_i – фіксований ефект (індивідуальний), що не залежить від часу t .

Результати оцінювання моделі (2) для ($\ln D_1$) з фіксованими ефектами наведено в табл. 3.

Проробивши аналогічні кроки по всіх типах моделей для всіх обраних незалежних змінних, було з'ясовано, що найбільш адекватною для наших даних є модель з фіксованими ефектами. Статистичні моделі впливу бюджетної децентралізації на ВРП на особу, які дають змогу прогнозувати значення залежної змінної з фіксованими ефектами для обраних незалежних змінних, можна навести таким чином (табл. 4).

Встановлено, що доходна бюджетна політика в 2015–2016 рр. позитивно впливала на економічне зростання регіонів. Сильна кореляційна залежність ($R_2 = 0,81$) показника частки доходів місцевих бюджетів у доходах Зведеного бюджету підтверджує існування функціонального зв'язку, позитивне значення коефіцієнта регресії ($\ln D_1$) і висока значущість на рівні 1 % дають підстави стверджувати про прийняття досліджуваної гіпотези.

Таблиця 3

Результати оцінювання моделі з фіксованими ефектами

	Коефіцієнт	Ст. похибка	t-статистика	P-значення	
const	8,27537	0,992796	8,3354	<0,0001	***
$\ln D_1$	0,717723	0,0715635	10,0292	<0,0001	***
$\ln K_1$	0,262001	0,283998	0,9225	0,3626	
$\ln K_2$	-0,230569	0,0845194	-2,7280	0,0099	***
$\ln K_3$	0,0384293	0,0711574	0,5401	0,5926	
$\ln K_4$	-0,935369	0,28728	-3,2560	0,0025	***
$\ln K_5$	1,63648	0,472951	3,4602	0,0014	***
$\ln K_6$	0,0613097	0,0473455	1,2949	0,2038	
Середнє залежних змінних		10,63045	Статистичне відхилення залежних змінних	0,474173	
Сума квадратичних залишків		2,050255	Статистична похибка моделі	0,242030	
LSDV R-squared		0,805985	Within R-squared	0,792868	
Лог. правдоподібність		7,568637	Крит. Акаїке	10,86273	
Крит. Шварца		35,18834	Крит. Хеннана-Куїнна	20,05541	
Параметр ρ		0,296263	Стат. Дарбіна-Вотсона	1,066563	
Примітка:					
* $p < 0.10$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$ – рівні значущості					

Джерело: розраховано автором з використанням пакета статистичного аналізу Gretl

Таблиця 4

Результати побудови функціональних залежностей з фіксованими ефектами для періоду 2015–2016 рр.

Напрямок оцінювання	Рівняння	Значення R^2
$\ln D_1$	$\ln Y_{it} = 8.27537 + 0.717723 \ln D_{1it} + \gamma \ln K_{it} + V_i + \varepsilon_{it}$	0,805
$\ln D_2$	$\ln Y_{it} = 7.16606 + 1.01405 \ln D_{2it} + \gamma \ln K_{it} + V_i + \varepsilon_{it}$	0,668
$\ln D_3$	$\ln Y_{it} = 20.061 - 2.10305 \ln D_{3it} + \gamma \ln K_{it} + V_i + \varepsilon_{it}$	0,848
$\ln D_4$	$\ln Y_{it} = -26.6903 + 8.393 \ln D_{4it} + \gamma \ln K_{it} + V_i + \varepsilon_{it}$	0,620
$\ln D_5$	$\ln Y_{it} = 4.57759 + 2.24169 \ln D_{5it} + \gamma \ln K_{it} + V_i + \varepsilon_{it}$	0,484

Джерело: результати розрахунків автора

Оцінка лінійної регресійної моделі з фіксованими ефектами для децентралізації за видатками теж привела до позитивного результату (хоча і дещо слабшого, аніж в 2006–2014 рр.). Зросла роль єдиного податку (хоча в цьому періоді його вилючено із переліку джерел бюджету розвитку, що негативно асоціюється із можливістю фінансувати розвиток регіонів), однак розрахунки доводять, що це вагомий і значущий чинник економічного зростання.

Цікаві з економічної точки зору результати було отримано за напрямом реалізації міжбюджетних відносин. Так, було підтверджено сильний негативний вплив трансфертів на залежну змінну ($R^2 = 0,84$), що, в принципі, відповідає реальній економічній ситуації у країні. Також потрібно зазначити, що відповідно до статистичних характеристик суттєво зросла значущість таких факторів впливу, як субвенції, на соціально-економічний розвиток окремих територій та єдиний податок (чого не було в минулому періоді). Не очевидно, чому збільшення капітальних видатків і місцевих податків негативно і значимо пояснює залежну змінну. Складається враження, що регіони ще не готові займатися реалізацією реальних проектів розвитку (а не реконструкції чи модернізації).

Сила зв'язку між залежною змінною та часткою податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів є слабшою порівняно з минулим періодом ($R^2 = 0,62$). Додатний коефіцієнт при досліджуваному показнику $\ln D_4$ вказує на позитивний вплив, однак від'ємне значення вільного члена регресії не дозволяє стверджувати про позитивний вплив бюджетної децентралізації на економічне зростання регіонів України. Наразі однозначного пояснення цієї ситуації

важко віднайти. З одного боку, зростання податкових надходжень у структурі доходів місцевих бюджетів (а отже, і фінансовий потенціал регіону) слугує потенційною основою для розвитку території, сприяє інвестиційній активності тощо, з іншого – ці фінансові ресурси ще не можна вважати ресурсами розвитку, позаяк через делегування значної кількості загальнодержавних функцій на нижчі рівні управління слугують джерелом фінансування поточних соціально-економічних видатків.

Неочікуваний результат було отримано за напрямом фінансової самостійності органів місцевого самоврядування. Саме 2015–2016 рр. відповідають новому етапу реформи бюджетної децентралізації в Україні. Насправді статистичні дані засвідчують зростання власних доходів місцевих бюджетів, натомість отримані результати проведеного емпіричного дослідження не підтвердили помітного зв'язку між збільшенням частки власних доходів місцевих бюджетів у сумарних та економічним зростанням. Тобто зростання власних доходів місцевих бюджетів наразі не є імпульсом прискореного економічного розвитку регіонів. Можливо, причину такої ситуації потрібно шукати в нових підходах до формування доходів місцевих бюджетів, за яких акценти зміщуються на рівень територіальних громад, а не регіонів (як свідчать статистичні дані, за підсумками двох останніх років у «виграші» від бюджетної децентралізації – місцеві бюджети локального рівня, великі та малі міста).

Результати панельного регресійного аналізу для специфікацій з різними незалежними змінними, які характеризують бюджетну децентралізацію за моделлю з фіксованими ефектами, подано в табл. 5.

Таблиця 5

Результати оцінювання моделі з фіксованими часовими та регіональними ефектами 2015–2016 рр.

	$\ln D_1$	$\ln D_2$	$\ln D_3$	$\ln D_4$	$\ln D_5$
1	2	3	4	5	6
Var	0,717723*** (10,029)	1,01405*** (3,7604)	-2,10305*** (-6,9909)	8,39376*** (4,3090)	2,24169 (1,6879)
$\ln K_1$	0,262001 (0,9225)	0,416414 (0,8187)	-0,456736 (-1,6724)	-0,84734*** (-3,2780)	-0,43322 (-0,8635)

Закінчення табл. 5

1	2	3	4	5	6
$\ln K_2$	-0,230569 (-2,7280)	-0,23914 (-1,5362)	-0,212521*** (-2,9251)	-0,118268 (-1,2327)	-0,121529 (-0,3687)
$\ln K_3$	0,0384293 (0,5401)	0,0598303 (0,4317)	-0,384263** (-2,0549)	0,151101 (0,5184)	-0,0539865 (-0,1866)
$\ln K_4$	-0,935369*** (-3,2560)	-0,439949 (-1,3692)	-1,23696*** (-3,0271)	-1,18992** (-2,2540)	-0,521285 (-1,1924)
$\ln K_5$	1,63648*** (3,4602)	1,48779*** (2,8718)	1,3331*** (3,1891)	1,21397*** (2,8356)	-0,0126341 (-0,0116)
$\ln K_6$	0,0613097 (1,2949)	0,0167999 (0,2911)	0,108568** (2,4527)	-0,00401096 (-0,0677)	-0,0736024 (-0,7182)
Константа	8,27537*** (8,3354)	7,16606*** (5,0620)	20,061*** (11,4)	-26,6903 (-2,9866)	4,57759 (0,8021)
R^2	0,805	0,668	0,848	0,62	0,484

Примітка: * $p < 0.10$; ** $p < 0.05$; *** $p < 0.01$ – рівні значущості; t – статистика в дужках

Джерело: розраховано автором з використанням пакета статистичного аналізу Gretl

В підсумку зазначимо, що проведене емпіричне дослідження підтвердило неоднозначну природу бюджетної децентралізації, а запропонована модель з використанням панельних даних дозволила визначити істотні чинники впливу (табл. 6).

Так, за результатами проведеного моделювання бюджетна децентралізація за рівнем податкового навантаження ($\ln D_4$) за період з 2006 по 2014 рр. неоднозначно і значущо (на рівні 1 %) пов'язана з економічним зростанням регіонів. Залежність регіонального розвитку від міжбюджетних трансфертів ($\ln D_3$) негативно (на рівні 1 %) асоціюється зі зростанням економіки регіонів. Це виразно проявилось в 2015–2016 рр., в той час як бюджетна децентралізація за доходами та видатками позитивно асоціюється із економічним зростанням регіонів України впродовж

всього обраного часового діапазону дослідження. Динамічне зростання власних доходів місцевих бюджетів, обумовлене реформою системи міжбюджетних відносин, як засвідчили результати економетричного моделювання, ще не стали імпульсом прискореного економічного розвитку регіонів. Серед змінних, включених у модель, які додатково характеризують бюджетну децентралізацію, помітно вирізняється єдиний податок та субвенції на соціально-економічний розвиток окремих територій, а от знаки та величини коефіцієнтів при змінних, які характеризують капітальні видатки, місцеві податки, інфляцію, безробіття, змінюються залежно від часового періоду і не завжди є статистично значущими. Не можна не звернути увагу на ще один цікавий і не очевидний момент з проведеного дослідження – в 2015–2016 рр. збереглися практично більшість

Таблиця 6

Кінцеві результати дослідження

Чинники впливу	Аналізований період
	2015–2016
Частка доходів МБ у доходах Зведеного бюджету	позитивно
Частка видатків МБ у видатках Зведеного бюджету	позитивно
Частка міжбюджетних трансфертів у доходах МБ	негативно
Частка податкових надходжень у доходах місцевих бюджетів	позитивно неоднозначно
Частка власних доходів місцевих бюджетів у доходах без трансфертів	не впливає

Джерело: сформовано автором за результатами статистичного оцінювання

висновків, характерних для попереднього періоду. Одне з можливих пояснень – це те, що регіони ще не «відчули» наслідків нового етапу реформи системи міжбюджетних відносин.

Таким чином, проведене економетричне моделювання бюджетної децентралізації дає змогу виявити соціально-економічні проблеми та чинники розвитку регіонів України, що слугує основою для розробки системи ефективних заходів щодо вдосконалення бюджетної політики. Узагальнюючи викладене вище, можемо зазначити, що бюджетна політика розвитку регіонів України в умовах реалізації реформи системи міжбюджетних відносин повинна вибудуватися із урахуванням таких положень:

- якщо фінансова самостійність органів місцевого самоврядування є економічною і політичною ціллю, то податкові надходження повинні бути такими, щоб покривати видатки місцевих бюджетів, і при цьому трансфертна залежність від «центру» має бути мінімальною. Саме місцеві податки та збори повинні слугувати надійною базою довгострокового планування та розвитку, при цьому органи місцевого самоврядування слід наділити повноваженнями щодо встановлення ставок і бази оподаткування. Зрозуміло, що це дасть можливість впливати на видаткову політику, реалізувати програми розвитку тощо;
- бюджетна політика сформована на принципах бюджетної децентралізації дозволить збалансувати потреби регіонів із їх фінансовими можливостями, стимулюватиме органи місцевого самоврядування до нарощування фінансово-економічного потенціалу, а отже, і фінансової автономії;
- реалізуючи реформу бюджетної децентралізації потрібно чітко розуміти цілі, функцію держави й органів місцевого самоврядування у процесі здійснення економічної політики країни загалом і регіонів зокрема, а також враховувати особливості фіскальної децентралізації у частині посилення дивергенції потужних регіонів до більшої автономності. Квінтесенцією проведення бюджетної децентралізації повинно стати зменшення ролі держави у фінансовому забезпеченні розвитку громад і регіонів із паралельним створенням можливостей для зміцнення автономності місцевих бюджетів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Деркач М. І. Децентралізація фіскальних функцій держави у контексті забезпечення сталого розвитку України: монографія. Дніпропетровськ: Стиль, 2011. 419 с.
2. Луніна І. О. Бюджетна децентралізація: цілі та напрями реформ. *Економіка України*. 2014. № 11. С. 61–75.
3. Кузькін Є. Ю. Вплив децентралізації на розвиток регіонів. *Наукові праці НДФІ*. 2016. № 3 (76). С. 39–53.
4. Вишневецький В. П., Рекова Н. Ю. Принципи, економічні й інституційні передумови фіскальної децентралізації в умовах постконфліктного відновлення. *Проблеми економіки*. 2016. № 4. С. 183–189.
5. Возняк Г. В. Бюджетна децентралізація та економічний ріст регіонів України: аналіз та оцінка. *Світ фінансів*. 2015. № 3 (44). С. 105–117.
6. Thornton J. Fiscal decentralization and economic growth. *Journal of Urban Economics*. 2007. Vol. 61, Issue 1. P. 64–70.
7. Akai N., Sakata M. Fiscal decentralization contributes to economic growth: evidence from state-level cross-section data for the United States. *Journal of Urban Economics*. 2002. Vol. 52. P. 93–108.
8. Baskaran T., Feld T. Fiscal Decentralization and Economic Growth in OECD Countries: is there a Relationship. *Public Finance Review*. 2012. Vol. 41/4. P. 421–445.
9. Bardhan P., Mookherjee D. Decentralisation and Accountability in Infrastructure Delivery in Developing Countries. *The Economic Journal*. 2003. Vol. 116 (508). P. 101–127.
10. Yushkov A. Fiscal Decentralization and Regional Economic Growth: The Case of the Russian Federation. URL: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2518319

REFERENCES

- Akai, N., and Sakata, M. "Fiscal decentralization contributes to economic growth: evidence from state-level cross-section data for the United States" *Journal of Urban Economics* vol. 52 (2002): 93-108.
- Baskaran, T., and Feld, T. "Fiscal Decentralization and Economic Growth in OECD Countries: is there a Relationship" *Public Finance Review* vol. 41/4 (2012): 421-445.
- Bardhan, P., and Mookherjee, D. "Decentralisation and Accountability in Infrastructure Delivery in Developing Countries" *The Economic Journal* vol. 116 (508) (2003): 101-127.
- Derkach, M. I. *Detsentralizatsiia fiskalnykh funktsii derzhavy u konteksti zabezpechennia staloho rozvytku Ukrainy* [Decentralization of the fiscal functions of the state in the context of sustainable development of Ukraine]. Dnipropetrovsk: Styl, 2011.
- Kuzkin, Ye. Yu. "Vplyv detsentralizatsii na rozvytok rehioniv" [The impact of decentralization on regional development]. *Naukovi pratsi NDFI*, no. 3 (76) (2016): 39-53.
- Lunina, I. O. "Biudzhethna detsentralizatsiia: tsili ta napriamy reform" [Fiscal decentralization: objectives and directions of reforms]. *Ekonomika Ukrainy*, no. 11 (2014): 61-75.
- Thornton, J. "Fiscal decentralization and economic growth" *Journal of Urban Economics* vol. 61, no. 1 (2007): 64-70.
- Vyshnevskyi, V. P., and Rekova, N. Yu. "Pryntsypy, ekonomichni i instytutsiini peredumovy fiskalnoi detsentralizatsii v umovakh postkonfliktного vidnovlennia" [Principles, economic and institutional background of fiscal decentralization in post-conflict reconstruction]. *Problemy ekonomiky*, no. 4 (2016): 183-189.
- Vozniak, H. V. "Biudzhethna detsentralizatsiia ta ekonomichni rist rehioniv Ukrainy: analiz ta otsinka" [Fiscal decentralization and economic growth in the regions of Ukraine: analysis and evaluation]. *Svit finansiv*, no. 3 (44) (2015): 105-117.
- Yushkov, A. "Fiscal Decentralization and Regional Economic Growth: The Case of the Russian Federation" http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2518319